

Handelsanställdas förbund

Datum:

02 februari 2018

Diarienummer:

A2017/02195-1

Gällande:

Promemoria: Översyn av
stödet för
yrkesintroduktions-
anställningar

Adress:

Arbetsmarknads-
departementet
103 33 Stockholm

Yttrande över promemorian *Översyn av stödet för yrkesintroduktionsanställningar*

I egenskap av remissinstans ger Handelsanställdas förbund sitt yttrande över föreliggande remiss. Svaret har ett huvudsakligt fokus på kollektivavtalsfrågan. Inledningsvis beskrivs vikten av att det finns ett kollektivavtal vid yrkesintroduktionsanställningar och implikationerna av promemorians förslag om att ge företag utan kollektivavtal tillträde till systemet. Därpå behandlas Handels ställningstaganden gällande övriga förslag avseende systemet för yrkesintroduktionsanställningar.

Sammanfattning

Handels vill genom sitt yttrande främst understryka vikten av att systemet för yrkesintroduktionerna fortsatt vilar på en trepartsmodell där fack och arbetsgivarorganisationer står som garant för systemets kvalitet. För att kvaliteten ska kunna säkerställas och för att systemet ska kunna utvecklas effektivt krävs det att YA-anställningar är kopplade till förekomsten av kollektivavtal och en bedömning som involverar branschens parter. Handels avslår därför alla skrivelser i förslaget som innebär att företag utan kollektivavtal ska omfattas av systemet med yrkesintroduktionsanställningar, det vill säga alla förslag i promemorians avsnitt 5.1.

Utifrån vår erfarenhet av handelsbranschen ser vi en överhängande risk för att denna uppluckring har skadliga effekter på kvalitetssäkring och effektivitet. Förslaget suddar också ut modellens särart vilket begränsar dess nytta, riskerar att snedvrider konkurrensen på marknader och riskerar att sätta arbetsförmedlingen under ett ansvar som blir övermäktigt. Förslaget utgör dessutom ett ingrepp i partsmodellen som i förlängningen kan bidra till att många anställda i framtiden står utan skyddet av ett kollektivavtal.

Kollektivavtalsfrågan (5.1)

Handels avstyrker promemorians förslag om att låta systemet med yrkesintroduktionsanställningar omfatta även företag som saknar kollektivavtal, på grund av de risker och negativa effekter som vi ser med detta förslag. Därav avstyrks promemorians samtliga förslag i avsnitt 5.1. Vi sammanfattar nu de risker och problem som vi ser utifrån erfarenheter från vår bransch.

Utvecklingspotential inom ramen för trepartssamarbetet

Modellen med yrkesintroduktionsanställningar sattes 2014 och har sedan dess resulterat i 3700 påbörjade anställningar. De två senaste åren har antalet påbörjade yrkesintroduktionsanställningar legat på mellan 600 och 900. Detta kan betraktas vara en långsam start, vilket också gäller utfallet inom handeln, men det måste ses i ljuset av att systemet är nytt. Det behöver sätta sig och förfinas. Handels delar promemorians uppfattning om att det behövs justeringar för att höja verkningsgraden, men vill understryka vikten av att förändringarna sker inom ramen för en bibehållen trepartsmo­dell som bygger på att företag har kollektivavtal. Det är vad som krävs för att kvalitetssäkra systemet och göra det rustat för en snabbt föränderlig arbetsmarknad.

Ett förbättringsarbete pågår redan inom ramen för trepartssamarbetet, vilket handelsbranschen exemplifierar väl. 2017 slöts en överenskommelse mellan branschens parter om att utvidga möjligheten att få en yrkesanställning till att gälla alla under 25 år med en gymnasieexamen, från att endast ha gällt elever från handelsprogrammet som inte är äldre än 21 år. Genom detta har systemet anpassats till en arbetsmarknad där karriärvägar kan skifta över tiden och där allt fler skaffar sig en bredare utbildningsgrund.

Branschens parter har också genom ett projekt i Stockholmregionen tillsammans med en stor aktör inom livsmedelshandeln gjort en särskild satsning på att använda yrkesintroduktionsanställningar som en väg in på arbetsmarknaden för nyanlända. Projektet har byggt på ett nära samarbete mellan branschens parter, företag och arbetsförmedling. Det är ett bra exempel på hur yrkesintroduktionsmodellen kan utvecklas inom ramen för en förstärkt trepartsmo­dell som bygger på att det finns kollektivavtal. Möjligheter att vidareutveckla systemet måste fortsatt ses över, men det bör ske långsiktigt inom ramen för trepartssamarbetet, inte minst för att göra arbetsmarknaden rustad för att hantera perioder då ungdomsarbetslösheten kan komma att öka. Ungdomsarbetslösheten har minskat de senaste åren och antalet hittills påbörjade yrkesintroduktionsanställningar måste också bedömas i ljuset av denna utveckling. Ett lägre antal påbörjade yrkesintroduktionsanställningar är att förvänta i perioder av positiv sysselsättningsutveckling.

För att effektiviteten i yrkesintroduktionsmodellen ska kunna optimeras är Handels av uppfattningen att sekretessbestämmelser som försvårar hanteringen av yrkesanställningar måste försvinna helt. De problem med kommunikation och utvärdering som dessa regler har orsakat har kraftigt hämmat möjligheten att göra systemet effektivt. Både YA-delegationen och parterna har haft svårt att få tillgång till den information som behövs för att utföra sina uppdrag. Som vi ser det räcker det inte med de lättnader av sekretessen som promemorian diskuterar.

Behov av kvalitetssäkring och effektivitet

Handels bedömning är att kvaliteten i tillsättningen av YA-platser endast kan garanteras inom ramen för ett förstärkt trepartssamarbete där branschens parter har ett starkt inflyttande. När systemet öppnar för företag utan kollektivavtal med ärenden som då hanteras av Arbetsförmedlingen försvagas det kvalitetssäkrande moment som ligger i att företag bedöms av branschnära aktörer utifrån ett kollektivavtal. Det är inte Arbetsförmedlingen som sådan som är bristfällig i detta avseende, ingen aktör utöver branschens parter kan ha insynen och specialkunskapen för att göra säkra bedömningar. Det gör det olämpligt att släppa kravet på ett kollektivavtal.

Inom handelsbranschen har vi redan sett exempel på denna typ av problematik i samband med de många arbetsförlagda åtgärder som finns inom branschen, främst då nystartsjobben där ett missutnyttjande av systemet har kunnat konstateras rent allmänt. Problemet med nystartsjobben är bristen på ett fackligt samråd som har kunnat garantera att subventioner hamnar i seriösa företag. Med promemorians förslag om att öppna upp för företag utan kollektivavtal riskerar också yrkesintroduktionsanställningarna att utnyttjas av oseriösa företag.

Nyligen betalade Arbetsförmedlingen tillbaka 3 miljoner kronor som var tänka att gå till subventionerade anställningar på grund av att man inte kunde garantera att medlen skulle gå till seriösa företag. På samma sätt kan Arbetsförmedlingen ha svårt att bedöma seriositeten hos företag där yrkesintroduktionsanställningar blir aktuella. Konsekvensen blir förutom ett missnyttjande också en överbelastning för myndigheten som sannolikt leder till minskad effektivitet i handläggningen. Det krav på dokumentation och återkoppling som föreslås i 5.1.4 räcker då inte heller för att säkra kvaliteten i systemet. Även mot bakgrund av detta avstyrker vi förslagen i avsnitt 5.1 i sin helhet. Handels ser en risk för att systemets effektivitet och kvalitetssäkring hämmas av förslaget och att det därigenom motverkar sitt eget syfte.

Handelsbranschens strukturella utveckling visar också på vikten av att behålla en stark trepartsmo-
dell med utgångspunkt i kollektivavtal. Inom handeln ser vi en snabb omvälvning i kölvattnet av digitalisering. Nya kompetensbehov uppstår i rask

takt. Den ökande e-handeln som resulterar i att allt fler företag blir multikanala skapar också nya kompetensbehov. Dessa omkastningar gör det extra viktigt att branschens parter har den funktion och de befogenheter som de har i dagens system för att kunna kvalitetssäkra yrkesintroduktionsanställningarna på en högst föränderlig arbetsmarknad. Genom att släppa krav på kollektivavtal försämras denna möjlighet. Handeln visar tydligt på detta också genom att vara en bransch med många små arbetsställen. Med många små arbetsställen behövs kollektivavtalen för att skapa stringens och parternas kunskap för att kunna handlägga ärenden.

Slutsatsen vi kan dra av allt detta är att det är viktigt att stärka partsmodellen snarare än att försvaga den och att kollektivavtalet fortsatt bör vara en grundbult i systemet.

Behovet av att upprätthålla en fungerande partsmodell med utgångspunkt i kollektivavtalet

Promemorians förslag i kollektivavtalsfrågan är förknippat med ytterligare ett allvarligt problem. Förslagen innebär ett ingrepp som försvagar partsmodellen och strider mot viljan att stärka och utveckla den svenska modellen. Genom att företag utan kollektivavtal kan få rätt till YA-anställningar kan det skapas en konkurrensfördel för företag utan kollektivavtal. Detta kan öppna upp för en utveckling där allt fler företag står utan kollektivavtal, vilket i sin tur kan bidra till lönedumpning och att allt fler arbetande kommer att befinna sig i en svagare position på arbetsmarknaden med ökad risk för exploatering. När företag står utan kollektivavtal kan de anställdas arbetssituation och villkor inte längre bevakas och säkerställas inom ramen för den svenska modellen. Detta drabbar inte bara de anställda utan också företagets produktivitet. Därtill riskerar utvecklingen mot allt fler otrygga jobb att förstärkas. Inom handeln ser vi redan idag en konsekvent ökning av visstids- och deltidsanställningar över tiden som hämmar branschens produktivitet, status och kompetensförsörjning.

I promemorian 5.1.2 föreslås det visserligen att stöd för yrkesintroduktionsanställningar förutsätter att lön och andra anställningsförmåner är likvärdiga med ett kollektivavtal i branschen. Problemet med den skrivelsen, förutom hur det påverkar branschens partsmodeller, är att idén bygger på tilliten till ett intyg från arbetsgivaren. Men det saknar helt den robusta kontroll som finns inom ramen för dagens trepartsmodell med utgångspunkt i kollektivavtalet. Förslaget innebär härigenom ett utrymme för missbruk av systemet som ger ytterligare ett skäl till att avstyrka alla förslag i avsnitt 5.1.

Ett annat problem i promemorians förslag är att det inte bara öppnar upp för företag utan kollektivavtal utan också för företag utan YA-avtal. För dessa företag kommer ersättningsnivån till de anställda enligt förslaget ligga på en annan nivå än för

företag med YA-avtal. Detta skulle skapa en snedvriden konkurrenssituation mellan olika branscher och delbranscher, vilket måste ses som problematiskt.

Genom förslagen med avseende på kollektivavtal suddas dessutom yrkesintroduktionsmodellens särart ut. YA-jobben blir lika arbetsmarknadspolitiska insatser som finns parallellt. Detta gör att den specifika nyttan av dem minskar och att efterfrågan på dem kan svikta. Handels ser därför en risk för att föreslagna förändringar motverkar syftet att få till fler YA-jobb.

Slutsatser

Handels ser stora brister i och problem med förslagen i avsnitt 5.1. Mot bakgrund av det avstyrker Handels hela avsnitt 5.1. Föreslagen bygger på idén att YA-jobben ska göras tillgängliga för företag utan kollektivavtal och företag utan YA-avtal. Vår bedömning är att detta varken skulle underlätta övergången från skola till arbete för unga och eller säkra branschernas kompetensförsörjning.

Systemet har däremot stor potential att förbättras inom ramen för en vidareutvecklad trepartssamverkan. Handels finner det därför märkligt att promemorian inte har tagit större hänsyn till Statskontorets utredning av yrkesintroduktionsanställningar, vilken gav förslag som kan utveckla systemet genom en stärkt trepartssamverkan med utgångspunkt i krav på kollektivavtal och ett utvidgat ansvar förlagt till branschernas parter.

Handelsbranschens parter arbetar i dagsläget målmedvetet med att i samarbete öka kompetensen och höja statusen för handelsyrken. Om förslagen som innebär att yrkesintroduktionsanställningar öppnas upp för företag utan kollektivavtal realiserar försvårar det möjligheten att uppnå resultat i denna strävan eftersom att partsmodellen försvagas. Frågan om huruvida det är meningsfullt att ha kvar yrkesintroduktionsavtal aktualiseras.

Handels övriga ställningstaganden

Mot bakgrund av att Handels avstyrker samtliga förslag i avsnitt 5.1, det vill säga förslagen som innebär att kravet på kollektivavtal tas bort, förutsätter Handels övriga ställningstaganden att dessa förändringar inte genomförs. Här följer en genomgång av de övriga förslagen som Handels har gjort ett ställningstagande kring, i enligt promemorians disposition (Avsnitt 5.2-5.5):

5.2 Övriga förordningsändringar

-Handels tillstyrker föreslagna begreppsändringar. Vi finner det lämpligt att "utbildning" ersätts med "lärande" och att "utbildningsplan" ersätts med "lärandeplan". Det innebär en anpassning till yrkesintroduktionsanställningars innehåll.

-Handels tillstyrker utredningens förslag om lättnad av karrensregeln, men efterlyser egentligen en mer övergripande förändring av regelverket med avseende på karens inom ramen för yrkesintroduktionsmodellen. Vår ståndpunkt är att parterna bör hantera frågan via kollektivavtalet.

-Handels tillstyrker att begränsningen av när anställda kan ta del av formell utbildning upphävs. Innehållet i utbildningen bör bestämmas av parterna och detta förslag innebär en förändring i den riktningen.

5.3 Övriga förslag

-Handels ser att YA-delegationen kan fylla en viktig roll i modellen för yrkesintroduktionsanställningar och tillstyrker därmed förslaget om att uppdraget förlängs till efter 2018, men med ett förbehåll. För att Handels ska ställa sig bakom en fortsatt verksamhet inom en YA-delegation krävs det att den fortsatt utgör en delegation med representation från branschens parter.

-Handels avstyrker därmed förslaget om att göra YA-delegationen till en självständig enhet utan representation från branschens parter. En viktig styrka i YA-delegationens arbete har varit branschkunskapen och förståelsen för behovet av lärandet inom branschen. Denna förståelse skulle försämrats utan en branschrepresentation. Branschrepresentationen har också inneburit att kunskap om kollektivavtal som har överförts till tjänstemännen. Detta är ytterst centralt givet att krav på kollektivavtal vid yrkesintroduktionsanställning består.

-Handels tillstyrker förslaget att återinföra främjandemedel för yrkesintroduktionsanställningar. Handels ställer sig också bakom en förlängning av statsbidrag för utvecklingen av stödstrukturer.

- Handels avstyrker förslaget om att ge YA-delegationen i uppdrag att nå arbetsökande med information. Informationsansvar bör till en betydande del ligga på branschernas partner och det finns ett utrymme för att ge Arbetsförmedlingen ett tydligare ansvar i den del som kommer ann på staten. Idag har Arbetsförmedlingen inte något särskilt ansvar för att informera om stödet kopplat till

yrkesintroduktionsanställningar. Arbetsförmedlingens roll bör preciseras med avseende på detta.

-Under förutsättning att YA-delegationen inte görs om till en självständig kommitté ställer sig Handels bakom att YA-delegationen får i uppdrag att se över hur en jämnare könsfördelning inom yrkesintroduktionsanställningar kan uppnås.

5.4 Frågor i uppdragsbeskrivningen som översynen övervägt men där inga förslag lämnas

-Handels vill särskilt betona vikten av att det läggs fram förslag som innebär ett bättre informationsutbyte, både myndigheter emellan, och mellan myndigheter och branschernas parter. Handels saknar sådana förslag i utredningen. Att Arbetsförmedlingen har rätten att häva sekretessen i samband med ansökan räcker inte som skäl till att underlåta att ge tydliga förslag på hur informationsutbytet kan underlättas.

5.5 Stöd för yrkesintroduktionsanställningar framgent

-Handels delar promemorians uppfattning om att det finns ett behov av ett förenklat ansökningsförfarande som kan göra hantering av ärenden effektivare. Handels är därför positiva till promemorians rekommendation om en centralisering av handläggningen på Arbetsförmedlingen. Detta skulle göra det enklare för ett mindre antal handläggare att bygga upp en särskild kompetens på området, vilket skulle ha både en tidseffektiviserande och kvalitetssäkrande effekt. Ärendena har visat sig för komplexa för att hantera på lokal nivå.

- Handels efterlyser också en fortsatt utvärdering av möjligheten att utveckla regionala kompetensutvecklingscentra, vilket är en möjlighet som promemorian nämner. Regionala kompetenscentra utvecklade inom ramen för trepartsmodellen har potential att kunna bidra med kunskap om kompetensbehov inom regionen, samt vägledning och stöd till arbetsgivare och arbetssökande.

Med vänlig hälsning

HANDELSANSTÄLLDAS FÖRBUND

Susanna Gideonsson

Förbundsordförande

Martin Rosenström

Utredare

